

FRA-lagen

Rikets säkerhet eller demokratin välstånd?

Flertalet av de senaste årens inskränkningar av den personliga integriteten har införts för att stärka rikets säkerhet, men har samtidigt försvagat demokratin. Två exempel på detta är EU:s datalagringsdirektiv och den svenska s.k. FRA-lagen. **Janne Flyghed** hävdar att demokratin återigen, med hänvisning till diffusa hotbilder, har fått träda tillbaka till förmån för rikets säkerhet.

Försvarets radioanstalt (FRA) har ända sedan starten 1942 syftat till att värna Sveriges oberoende. "FRA:s uppgift är att bedriva signalspaning till stöd för svensk utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik. FRA skall härvid rapportera till regeringen i enlighet med vad som beslutas i ett hemligt regeringsbeslut", står det i de offentliga publikationer som berör FRA. FRA är således ett säkerhetspolitiskt och utrikespolitiskt instrument. Men vilken säkerhet är det som ska försvaras? Rikets? Demokratins?

Mesta möjliga information

FRA har hittills arbetat med trådlös, luftburen signalspaning. Sådan verksamhet bedrivs i en gråzon som innebär stor risk för insamling av mängder av uppgifter som inte har någon koppling alls till rikets säkerhet. Men under de senaste decen-

är denna typ av insamlande av signaler? Om det vet vi inte ett dugg. Någon sådan utvärdering finns inte. Från en blygsam start har FRA idag drygt 650 anställda och en budget på mer än en halv miljard (562 miljoner) kronor. Är detta en försvarlig kostnad i relation till vad vi får ut? Tyvärr är det ingen av de beslutandefattande politikerna som kan besvara den frågan. De har varken kompetensen eller tillräcklig insyn i verksamheten.

EU-direktiv

EU:s datalagringsdirektiv inneär att för varje mobiltelefonsamtal, sms, e-mail, chat och annan nätkommunikation, lagras uppgifter om vem du kontaktade, när, och var du befann dig. Detsamma när du får samtal och andra elektroniska meddelanden; från vem och var befann sig avsändaren och du själv när meddelandet skickades respektive togs emot. Det gäller all

"Lagen innebär ett steg närmare generell befolkningskontroll och driver oss allt längre ifrån övervakning av faktiskt misstänkta personer."

nierna har det skett stora tekniska förändringar som fått stora konsekvenser för FRA och andra signalspanande organisationer. I dagens fiberoptiska värld sker nämligen den huvudsakliga kommunikationen via tråd. Syftet med FRA-lagen är att ge möjlighet till signalspaning även i sådan trådbunden kommunikation.

Själva poängen med signalspaning är att i ett första skede samla så mycket information som möjligt, vare sig det gäller kriminella företeelser eller ej. Därefter selekterar FRA ut den information de anser att uppdragsgivaren har efterfrågat. Detta är en central punkt. Det är FRA som bestämmer vad som ska förmedlas. Mig veterligt har ingen uppdragsgivare fått granska den totala mängden insamlad information. Det vore intressant att se vilken information som FRA under åren valt att inte skicka vidare och vad de gjort med den.

Vilka katastrofer och säkerhetspolitiska hot har FRA under sin 66-åriga historia förhindrat genom den information de delgivit svenska regeringar? Hur effektiv

trafik som passerar landets gränser, vilket är väldigt mycket då även kommunikation mellan personer som befinner sig i Sverige ofta av tekniska och ekonomiska skäl tar sig utanför landet för att sedan passera gränsen tillbaka till Sverige. Alla uppgifter ska sparas mellan 6 månader till 2 år.

Direktivet har stora likheter med FRA-lagen. I båda fallen handlar det om att tråla information, d.v.s. samla in allt oavsett om det finns någon brottsmisstanke. Beträffande EU-direktivet omfattar lagringsskyldigheten dock inte innehållet i kommunikationen. Men vis av erfarenheten lär det bara vara en tidsfråga innan även sådan lagring aktualiseras. Vi får inte glömma att det redan funnits önskemål om detta, t.ex. från den tidigare svenske justitieministern **Bodström** och hans brittiske kollega när direktivet var på planeringsstadiet.

Har telekom- och internetoperatörerna kapacitet för att lagra dessa enorma mängder information? Att det är tekniskt möjligt framgår av Hewlett och Packards marknadsföring av sin kommunikationstjänst

"FRA är ett säkerhetspolitiskt och utrikespolitiskt instrument. Men vilken säkerhet är det som ska försvaras? Rikets? Demokratins?"

HP DRAGON (Data Retention and Guardian Online). Framtagen för att "möta EU:s nya myndighetskrav på långtidslagring av trafikdata", som det sägs i reklamen. På detta sätt "kan operatörerna lagra enorma mängder information om den röst- och datatrafik som passerar genom nätverket. Informationen kan sedan sparas i månader eller år. I de fall myndigheter behöver ha fram informationen så finns den tillgänglig nästan i realtid." HP:s egna tester har visat att givet en informationsmängd på 20 miljarder Call Details Records, motsvarande cirka 6 månaders trafikdata, kan DRAGON leverera konstanta söktider på 50 sekunder. Men smakar det så kostar det. Enligt operatörerna själva kommer det att innebära omfattande kostnader. Vilka som i slutändan får betala för detta kommer att framgå av våra framtida teleräkningar.

Kontrollsamhälle

För några år sedan hävdade jag att om den statliga kontrollen fortsatte att expandera skulle vi snart stå på tröskeln till ett Stasisamhälle. Östtyskland står som urtypen för ett kontrollsamhälle med säkerhetstjänsten Stasis övervakningsiver som genomsyrade hela samhället. De politiskt ansvariga svarade att jag överdrev och målade fan på väggen. Men idag är det fler som delar min uppfattning. **Georg Apenes**, med ett förflutet som ledamot i norska Stortinget för de konservativa och sedan många år chef för norska Datatilsynet, har hävdad att Europaparlamentets datalagringsdirektiv är ett "totalitärt svärmeri". Han menar att försla-

get för "tankarna till forna Östtyskland, Polen och Ungern. Varför ska vi plagiera dessa länder? Argumenten för terrorövervakningen är nästan desamma som **Gomulka** och **Honecker** använde för att motivera övervakningen i Polen och Östtyskland. Man ville skydda folket mot kapitalisterna. Idag är det USA och Europa som ska skydda sig mot "den muslimska faran".

En av kärnpunkterna i kritiken mot FRA:s spanande och EU:s datalagrande är att de drastiska hot som framförts som motiv i väldigt liten utsträckning kommer att påverkas av dessa kontrollåtgärder. Intelligent personer med illvilliga syften slinker lätt igenom även denna typ av kontroll. Istället riskerar helt andra företeelser och personer att hamna i de växande dataregistren. Med det uttalade syftet att bekämpa extrema hot blir konsekvensen att vi tar ytterligare ett steg närmare generell befolkningskontroll och kommer allt längre ifrån övervakning av enskilda personer konkret misstänkta för brott.

Janne Flyghed
Professor vid Kriminologiska institutionen Stockholms universitet
janne.flyghed@criminology.su.se

FAKTA: FRA

Den kontroversiella svenska s.k. FRA-lagen, som inbegriper en ny lag samt en rad modifieringar av tidigare lagar, trädde i kraft i januari i år. I praktiken innebär lagen utvidgade rättigheter åt FRA till *signalspaning*, dvs. att bevaka och samla in all tele- och datakommunikation som passerar Sveriges gränser (ex. besök till Internet-hemsidor vars servrar är belägna utanför Sverige) eller andra länders Internet-trafik som går via Sverige.